

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

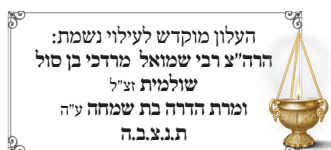
כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעור שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מיוחדת לשיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

בס"ד

שבוע פרשת דברים

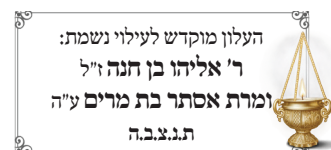
יום א' כ"ז תמוז - ד' אב תמוז תשפ"ו

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית ז"ל
ומרת הדרה בת שמחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

מסכת חולין ע"ג-ע"ט

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

דף ע"ג ע"ב

ובשר בשדה טריפה לא תאכלו להביא האבר והבשר המדולדל, בבהמה ובחיה ובעוף, ושחטן שהן אסורין; ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אין בהן אלא מצות פרוש בלבד וכו' כי אמרי אנא במיתה, דעושה ניפול, כי אמר איהו בשחיטה, דאינה עושה ניפול.

[יורה דעה סימן ס"ב] ביאור הענין בקיצור, דדוקא אבר או בשר שנפרש לגמרי אסורים משום אבר מן החי ובשר מן החי, אבל אבר או בשר המדולדלים, דהיינו שבמקצתם מחוברים בבהמה, אם אינם יכולים לחזור ולחיות, ואף שלא פירשו עד אחר השחיטה, אף על פי שאינם אסורים מן התורה כיון שעדיין מחוברים במקצת, מ"מ אמרו חכמים שיש בהם מצות פרישה, כלומר דרבנן אסרו אבר זה מפני גדר אבר מן החי. אמנם כל זה כשנשחטה הבהמה, אבל אם מתה הבהמה רואין את אותו אבר כאילו נפל מחיים וחייב עליה משום אבר מן החי ולא משום נבלה, וזה פירוש מה שאמרו בסוגיא [ע"א] מיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול, וכל זה כשאינה יכולה לחזור ולחיות, אבל כשהאבר או הבשר יכולה לחזור ולחיות אם נשחטה הבהמה ה"ז מותר גם מדרבנן, ואם מתה היא נבלה, כ"כ הרמב"ם [הלכות שאר אבות הטומאה פרק ב' הלכה ה'] וז"ל, הבשר או האבר המדולדל בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות ולהדביק בשאר הגוף אינן מטמאין כנבילה כל זמן שהבהמה בחיים והרי הן כשאר אוכלין אם הוכשרו מקבלין טומאה במקומה, נשחטה הבהמה הוכשרו בשחיטה ואינן מטמאין כנבילה שאין השחיטה עושה אותן כמו שפירשו מחיים, אבל אם מתה הבהמה הבשר שהיה מדולדל בה צריך הכשר, והאבר מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר מן הנבילה, ומה בין אבר מן החי לאבר מן הנבילה, שהבשר

דף ע"ד ע"א

השוחט את הבהמה, ומצא בה בן שמנה חי או מת, או בן תשעה מת קורעו, ומוציא את דמו. מצא בן תשעה חי טעון שחיטה, וחייב באותו ואת בנו, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים שחיטת אמו מטהרתו.

גידון הסוגיא הוא בן פקועה, ופקועה היינו מלשון ביקוע, שבקעו את בן האם והוציאו ולד בן תשעה חי, ואותיות פ"א ובי"ת מתחלפות, או שכן הוא הלשון, שהוא לשון קריעה, כמו שמצאנו [שבת כ"א ע"א] מבלאי מכנסי כהנים ומחמיניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין, והכונה קורעים, כמו שכתב רש"י שם. דינו של ולד זה מבוארת בסוגיא זו עד דף ע"ה ע"ב, ויש בזה כמה נידונים, דין שחיטת בן פקועה, דין חלבו וגידו ודמו, ודין הולד הנולד ממנו, ונפרטם אחת לאחת.

דין שחיטתו

השוחט בהמה מעוברת ומצא בה עובר בן שמנה חדשים, בין חי ובין מת, או בן תשעה חדשים מת, הרי זה מותר באכילה ואינו טעון שחיטה, ונדרש דבר זה מפסוקים כמבואר בסוגיא. ואם מצא בה בן תשעה חי, נחלקו תנאים בסוגיא, רבי מאיר אמר טעון שחיטה, וחכמים אומרים שחיטת אמו מטהרתו, שרבי מאיר סובר שהחדשים שכלו לו גורמים לעשותו בהמה בפני עצמה, ולא נתרבה להיתר מכל בבהמה תאכלו, וחכמים סוברים

כולל ומכון ראש פינה:

שהחדשים עם הלידה הם הגורמים לעשותו בהמה בפני עצמה, וזה שלא נולד נתרבה להיתר מכל בבהמה תאכלו. כך ביאר רש"י, והקשה הרמב"ן דאם כן לרבי מאיר מצא בה בן תשעה מת דרישא אמאי שרי, והא כלו לו חדשיו קודם שמת וחדשים גרמי ליה לשוייה בהמה באפי נפשה, וכתב דלאו קושיא היא, דכל דליכא שחיטה בגופו מודה רבי מאיר דמתרבי מכל בבהמה תאכלו, אבל בן תשעה חי דאיכא שחיטה בדידיה לא מרבי ליה רבי מאיר. והתוספות והרא"ש מפרשים דלא אמרין חדשים גרמי אלא כשיצא לאויר העולם קודם מיתה, ואפילו מת לאחר שחיטתו אמו מותר לרבי מאיר, והביאם הרמב"ן וכתב דאינו נכון. והלכה כחכמים, אמנם דעת יחיד היא דעת רבינו אפרים, שהלכה כרבי מאיר.

במה דברים אמורים כשלא הפריס על גבי קרקע, אבל אמרו לקמן [ע"ה ע"ב] דכשנמצא עובר שכלו לו חדשיו והוא חי והפריס על גבי קרקע, דהיינו שהלך, אינו נותר בשחיטת אמו משום מראית העין, שיאמרו דבהמה מותרת בלא שחיטה ואתי לאחלופי בבהמה גמורה, ולכן צריך שחיטה לעצמו מדרבנן. ורבי שמעון שזורי אומר אפילו הוא בן חמש שנים וחורש בשדה, שחיטת אמו מטהרתו, והלכה כחכמים. הפריס על גבי קרקע, הוא שעמד על רגליו והלך, כן כתבו רש"י בסוגיא והרמב"ם, ויש מחמירים גם בעמד על רגליו ולא הלך.

ומכיון שהצריכוהו שחיטה, דעת הרא"ש והרא"ה ועוד ראשונים דכל דבר הפוסל בשחיטה פוסל גם בו, ודעת הרשב"א בתורת הבית שכיון שאין האיסור אלא משום מראית-העין, כל ששחטו, אפילו שהיו בו פסולי שחיטה שאין הרואה יודע בהם, מותר.

היה הולד טריפה והוא בן תשעה חי ולא הפריס על גבי קרקע, דעת הראב"ה [הובא באור זרוע] בשם אביו רבינו יואל שאסור באכילה, ורוב הפוסקים מתירים, שכיון שבין שהוא חי ובין שהוא מת מותר משום כל בבהמה תאכלו, אין הטריפות אוסרת בו ממה נפשך, בין שנחשב לחי ובין שנחשב למת, או לפי שנחשב כשחוט, אף על פי שהוא חי. הפריס על גבי קרקע ונמצא טריפה, דעת הרא"ה [בבדק הבית] לחלק בין טרפות שאינה ניכרת למותה, שאין בה מראית העין, ובין טריפה הניכרת לכל, כגון חסר או יתר רגל, שאסורה. ולכן י"א דגם אם נמצא הסכין פגום אין בכך כלום [הרב המגיד בפ"א מאכלות אסורות] שאין זה בעצם השחיטה, וכן כתב הר"ן וז"ל, כתב הרשב"א דבשחיטה נמי איפשר שאפילו החליד או דרס מותר שאין הרואה יודע שדרס או החליד והבא לימלך מלמדיו אותו כדרך שאמרו בטריפה. והרשב"א והרמב"ן והרא"ש ור"ן מתירים בכל הטרפות, ולא חלקו בין ניכרת לשאינה ניכרת, שכל טרפות אינו דבר המפורסם ואין הכל בקיאים בו, ועוד שהוא דבר שאינו שכיח ולא גזרו, וכן פסקו הטור והשולחן ערוך. ודעת האור זרוע הנ"ל

וספר העיטור לאסור בכל הטריפות, אפילו שאינו ניכרות. ונחלקו האחרונים מה הדין בדיעבד כשלא נשחט, דדעת הט"ז [פ"ק ד'] דמותר בדיעבד, והש"ך בנקודות הכסף ד"ק מכל הראשונים שאסור אף בדיעבד.

השוחט את הטריפה ומצא בה בן תשעה חי, נחלקו בסוגיין, רבי אמי אמר שלרבי מאיר שאוסר בן תשעה חי שנמצא בכשרה עד שישחטנו, מתיר את זה שנמצא בטריפה באכילה, שהרי שחיטתו מכשירתו, ולחכמים שמתירים כשנמצא בכשרה בלא שחיטה, אוסרים כשנמצא בטריפה, שהרי שחיטה שלו אינה מועילה ובשחיטת אמו לא הותר, שהרי טריפה היא, והוא כאחד מאבריה, ואינו דומה לקרע את האם בלא שחיטה, שאף לחכמים העובר נותר בשחיטת עצמו, שמכיון שלא נשחטה אמו כלל מועילה לו שחיטת עצמו, אבל שחיטת טריפה כיון שמועילה לענין טומאה, שמטהרת מידי נבלה, העובר הוא כנשחט חציו, ושוב לא מועילה לו שחיטה. ורבי אבא ורב חסדא ורב אסי ורבי יוחנן סבירא להו שאף לדברי המתיר מותר, ארבעה סימנים הכשירה בו התורה, שההיתר שלמדנו מכל בבהמה תאכלו בא להוסיף שהוא נותר אף בשחיטת שני הסימנים של האם, אבל אם הוא צריך לשחיטת עצמו, כגון עובר של טריפה, הוא נותר בשני סימנים של עצמו, שבשנים מארבעה הסימנים הוא נותר. והלכה כרבי.

היה העובר הנמצא בה בן תשעה מת, או בן שמונה אפילו חי, הרי זה אסור, שהרי שחיטת עצמו אין לו, ושחיטת אמו שהיא טריפה אינה מתירתו באכילה. ולפיכך כשנמצאת האם טריפה טוב לאסור כל ולד שנמצא בתוכה מספק, שמא אינו בן תשעה חדשים, אבל אם המתנו לו עד שמונה ימים ללידתו, שיצא מספק נפל, נותר בשחיטת עצמו [ש"ך סק"א].. ויש באחרונים שחלקו על זה.

הושיט את ידו למעי בהמה ושחט בה בן תשעה חי, ואחר כך יצא, ואמו קיימת, ספק אם מותר באכילה, דאיכא למימר שאפילו רבי מאיר שמתיר בן פקועה בשחיטת עצמו זה דוקא כשיצא לאויר העולם, אבל במעי אמו אין שחיטתו מועילה, וכל שכן לחכמים הסוברים שאין שחיטה שייכת בו כלל, ואפילו להסוברים ארבעה סימנים הכשירה בו התורה, הרי זה כשיצא לאויר העולם, אבל לא במעי אמו, ואיכא למימר לאידך גיסא, שאפילו לחכמים שאין לו שחיטה, הרי זה מפני שניתר בשחיטת האם, אבל כשלא נשחטה אמו הוא נותר בשחיטת עצמו, שארבעה סימנים הכשירה בו תורה, ואפילו החולק על סברא זו של ארבעה סימנים, הרי זה דוקא כששחט את אמו ונמצאת טריפה, שהרי הוא כשחוט חציו, אבל כשלא נשחטה כלל יודה שניתר בשחיטתו, וכל שכן לרבי מאיר ששייכת בבן פקועה שחיטה גם כשאמו

נשחטה שחיטה כשרה. ולהלכה דעת הר"ן, וכן הביא בשו"ע משמו, דכיון שהדבר ספק יש להחמיר לומר שאין זו שחיטה. ויש באחרונים שכתבו להוכיח מהראשונים שלפי ההלכה שארבעה סימנים הכשירה בו תורה נפשט ספק זה להיתר [עיין בש"ך ס"ק י"ד].

ואימתי בן פקועה מותר, דוקא כששחטו את אמו שחיטה כשירה, אם לא שחט האם אלא קרעה וכן אם שחטה ונתנבלה בשחיטה או שנמצאת טריפה, אם העובר בן תשעה חי טעון שחיטה מן התורה לעצמו, ואם הוא בן תשעה מת או בן שמונה אפילו חי ה"ז אסור, דבן שמונה אינו ראוי לשחיטה, וה"ה בדקה בן ד' חדשים. וכתב הרמ"א דעכשיו אין להתיר שום ולד הנמצא בבחמה אם האם טריפה ולא מהני לו שחיטת עצמו, דחיישינן שמא אינו בן תשעה. ולכן כשהמתין עד תחלת יום ח' ללידתו שיצא מספק נפל מותר בשחיטת עצמו גם האידנא

כיון שמה שהצריכו שחיטה לבן פקועה בן תשעה חי שהפריס ע"ג קרקע הוא משום מראית העין כמ"ש, לכן אמרו [ע"ה ע"ב] דאם יש בבן פקועה זה דבר התמוה לרבים כגון שפרסותיו אינן סדוקות כשאר בהמות מותר בלא שחיטה כדין תורה, שהרי יוצא עליו קול דקלוט זה בן פקועה הוא, ומתוך שתמהים על קליטתו זוכרים גם את אשר בן פקועה הוא ולא יבואו להתיר בהמה אחרת בלא שחיטה, וה"ה אם יש בו שאר דבר התמוה לרבים מותר ג"כ בלא שחיטה אלא נותרו ואוכלו. ויש אומרים בגמרא דבעינן תרי מילי דתמיהה, כגון שהוא קלוט וגם אמו קלוטה, דדווקא תרי תמיהות מידכר דכירי אינשי ומדברים בזה ולא בתמיהה אחת, ולהלכה רוב הפוסקים הסכימו דדי בתמיהה אחת וכיון דעיקר הצרכה שחיטה הוא מדרבנן מפני מראית העין הולכין להקל ודי בתמיהה אחת [רא"ש].

דין חלבו וגידו ודמו

השוחט את הבהמה ומצא בה בן שמונה חי או מת או בן תשעה מת, חלבו מותר, שהותר מכל בבחמה תאכלו. מצא בה בן תשעה חי, הדבר תלוי במחלוקת רבי מאיר וחכמים, שלרבי מאיר שטעון שחיטה, חלבו אסור, ולחכמים שאין טעון שחיטה, חלבו מותר, שאם טעון שחיטה הרי הוא בכלל בהמה, שהוא בכלל זבחת מבקר ומצאנך, וממילא הוא גם בכלל שור כשב ועז האמור בחלב, ואם אינו טעון שחיטה אינו בכלל בהמה ואינו בכלל שור כשב ועז לענין חלב. ולפיכך פסקו רוב הראשונים הלכה שחלבו מותר, אלא אם כן הפריס על גבי קרקע, שכשם שטעון שחיטה מדרבנן משום מראית העין, כך חלבו אסור מדרבנן. והרמב"ם [הלכות מאכלות אסורות פרק ז' הלכה ג'] כתב, השוחט בהמה ומצא בה שליל כל חלבו מותר ואפילו מצאו חי מפני שהוא כאבר ממנה, ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי אף על פי שלא הפריס

על הקרקע ואינו צריך שחיטה חלבו אסור וחייבין עליו כרת, ומוציאין ממנו כל החוטין והקרומות האסורין כשאר הבהמות. וכתב הראב"ד, אין זה כדברי הרב ז"ל אלא כדברי הרב רבינו אפרים ז"ל, עכ"ל. דהיינו רבינו אפרים שפסק כרבי מאיר. ובשולחן ערוך הביא את שתי הדעות, ואת דעת הרמב"ם הביא בשם יש אומרים.

גיד הנשה של בן פקועה דינו כחלבו, בן שמונה חי או מת ובן תשעה מת לדברי הכל מותר, ובן תשעה חי תלוי במחלוקת רבי מאיר וחכמים, ורוב הראשונים פסקו כחכמים שגידו מותר, והסוברים שחלבו אסור, סוברים גם בגידו כך. ויש בראשונים [הראב"ן והרשב"א והמרדכי ועוד] שמחלקים בין חלבו לגידו, שאף על פי שסוברים שחלבו מותר, אסורים את גידו, לפי שבחלב כתוב בתורה שור וכשב ועז, וקודם שנולד אינו קרוי כן, אבל בגיד הנשה כתוב סתם אשר על כף הירך, וגם של שליל בכלל. והביא הרמ"א דעה זו בסימן ס"ה [סעיף ז].

דמו של בן פקועה, אסור לדברי הכל, בין שהוא בן שמונה ובין שהוא בן תשעה, בין חי ובין מת. ויש אומרים [הרא"ש] שהחילוק הוא לפי שבחלב יש לימוד מיוחד שמותר, במה מצינו מקרבן אשם, אבל בדמו אין לימוד להתיר, והרי דמו כדם האברים של הבהמה שעוברים עליו, ויש אומרים לפי שהחלב בלבד הוא שהותר מכל בבחמה תאכלו, אבל דם כיון שנבלע בכל הגוף חשוב כדם האברים שפירש של הבהמה עצמה, ויש אומרים [הר"ן] הטעם שמכל בבחמה תאכלו אין ללמוד היתר אלא בדבר שהוא בר אכילה, אבל דם שהוא משקה ואינו בר אכילה אינו בכלל זה. וכתב ערוך השולחן דנראה שיש נ"מ בין הטעמים, דלטעם ראשון דהוי כדם האיברים אינו חייב על דמו כרת רק בלאו כדין דם האיברים, ולטעם השני חייב כרת על דמו הכנוס כבבחמה עצמה, וכ"כ הרמב"ם [פ"ו ממאכלות אסורות ה"ה] שדמו שוה לדם בהמה, ע"ש.

דין ולד בן פקועה

אמרו בסוגיא דבן פקועה שבא על בהמה והולידה הבהמה ולד אותה הולד אין לו תקנה בשחיטה, והטעם דהא ולד זה מצד אביו נחשב כשחוט מן התורה ומצד אמו צריך שחיטה, וא"כ כל סימן וסימן שבו הוה כחציו שחוט וחציו אינו שחוט ואין בו רוב סימנים שיהיו ראויים לשחיטה [תוד"ה בן פקועה] וגם זה כשהייה בין חצי סימן ראשון לחציו השני, דכיון דחציי חשבינן כשחוטין אין לך שהייה גדולה מזו. אמנם אין הלכה זו אלא רק למאן דס"ל חוששין לזרע האב, דאלו למאן דלית ליה סברא זו הרי שדינן להולד כולו בתר אמו ואינו נחשב כחציו שחוט, ואנן באמת קי"ל דדין זה הוי ספיקא דדינא [כמ"ש בסימן ט"ז], וכן להיפך אם הפקועה היא נקיבה ונתגדלה ובא עליה זכר וילדה ולד אין לו תקנה ג"כ מטעם זה, דמצד

אמו הוא כשחוט ומצד אביו אינו כשחוט:

והרמב"ם [פ"ה ממאכלות אסורות] השמיט הלכה זו, ג"כ ותמהו עליו מה ראה על ככה, ואין לומר דס"ל אין חוששין לזרע האב שהרי פסק [פ"ד מהלכות שחיטה ה"ד] שיש ספק בדבר, ע"ש. וערוך השלחן כתב בזה ביאור, דטעמו דס"ל דלפי מה דקיי"ל דד' סימנים אכשר ביה רחמנא, דאם האם טריפה נותר בשחיטת עצמו ליתא להאי דינא כלל, דאיך נאמר דמצד אמו הוא כשחוט הא א"צ לשחיטת אמו, ומימרא זו אינה אלא אם נאמר דשחיטת עצמו לית ליה כלל, ולא קיי"ל כן. ע"כ. אמנם כל הראשונים ס"ל דזה דאמרין ד' סימנים אכשר ביה רחמנא ונותר בשחיטת עצמו אינו אלא כשצריך לשחיטת עצמו כגון שאמו נטריפה ולא כשאמו נשחטה כהוגן ואינה טריפה, ובהכרח שחציו מותר בכה"ג והוי כחציו שחוט, ולכן אם האם הפקועה היתה טריפה שוב אין חשש בהולד הנולד ממנו שהרי צריך לשחיטת עצמו ואינו נחשב הולד שלו כחציו שחוט.

יש אומרים דולד בן פקועה זה כשהיא נקיבה חלבה אסור ג"כ, דכיון דחשבינן לה כחציה שחוטת וחציה אינה שחוטת הרי יש שהייה באמצע הסימנים ואין לך טריפה גדולה מזו [ש"ך סק"א] ויש מתירין חלבה [ב"ה] שהרי אינה טריפה אלא שאין השחיטה מתירתה, וכל הולד מותר אלא שאין לו תקנה בשחיטה, ולמעשה א"א להתיר החלב כיון שרוב האחרונים הסכימו לאיסור.

בן פקועה זה שבא על בת פקועה כיוצא בו הרי ולדן וולד וולדן עד סוף כל הדורות כמוהם וצריכים שחיטה מדבריהם כשהפריסו ע"ג קרקע ואין הטריפות פוסל בהם כל זמן שלא נתערב בהם אב או אם מבהמה שאינה , וה"ה להיפך ולד זה שאין לו תקנה שבא על בהמה דעלמא או בן פקועה ג"כ אין לו תקנה להולד הנולד וכן עד סוף כל הדורות, לפי שמעולם אין כאן סימנים שלימים דקצת מהם הויין כשחוטין.

בן פקועה שבא על בהמה גמורה ונתעברה, ושחטו אותה בהמה ונמצא בה עובר, הותר בשחיטת אמו, שהרי הוא כשחוט בין מצד האב ובין מצד האם, אלא שאם הפריס על גבי קרקע צריך שחיטה מדבריהם, ככל בן פקועה.

בן פקועה שאמו היתה טריפה שבא על בהמה גמורה והוליד, אותו הולד נותר בשחיטת עצמו ככל בהמה, שהרי בין מצד האב ובין מצד האם הוא צריך שחיטה להיתר אכילתו.

דף ע"ו ע"א

בהמה שנחתכו רגליה, מן הארכובה ולמטה כשרה, מן הארכובה ולמעלה פסולה וכו'.

[יורה דעה סימן נ"ה] ביאור הענין, דברגל יש שלשה פרקים, הארכובה התחתונה הנמכרת עם הראש, ונקראת כך מפני שדרך הטבחים לחתוך אותה עם הפרסות כשמפשיטין הבהמה ומוכרין אותה עם הראש, ולמעלה ממנו פרק שני והוא האמצעי ונקרא שוק, ובפרק זה הוא צומת הגידין והם בתחתיתו של זה הפרק סמוך לארכובה התחתונה ולמעלה ממנו, פרק שלישי ונקרא קולית התחובה בגוף כבוכנא באסיתא וראש הקוליא נקרא בוקא וזהו כמו בוכנא [רש"י מ"ב ע"ב ד"ה דשף] ולפעמים נקרא זה הפרק גם בשם ירך. ובין פרק הראשון לפרק השני ובין שני לשלישי נמצאים עוד עצמות קטנות שתינוקות משחקין בהן ונקראים בלשון המשנה ערקום או ערקוב [והם העצמות שבמפרק בין העצמות, כעין הברך באדם].

וז"ל הרמב"ם [פ"ה ה"א], נחתך הרגל מן הארכובה ולמעלה טריפה מן הארכובה ולמטה מותרת באיזה ארכובה אמרו בארכובה שהוא סוף הירך הסמוך לגוף. עכ"ל. כלומר דזה ששנינו במשנה מן הארכובה ולמטה כשרה זהו על הארכובה האמצעית הנקראת שוק שמהתחלתה עד סוף הרגל אין החתך פוסל בה, ומה ששנינו מן הארכובה ולמעלה טריפה זה בשלישית הסמוכה לגוף. ואח"כ [ה"טו] כתב, בהמה שנחתכו רגליה במקום צומת הגידים טריפה, ואל תתמה ותאמר כיצד תחתך למעלה מצומת הגידים והיא מותרת עד שתחתך למעלה מן הארכובה העליונה כמו שבארנו, ואם נחתך למטה מצומת הגידים אסורה, שבטרפות תחתך מכאן ותחיה ומכאן ותמות, ולא נאסרה בהמה זו מפני שהיא חתוכת רגל ממקום זה אלא מפני שנחתכו הגידין וכו'. עכ"ל. ולכן גם בנחתכו צומת הגידים בלבד והרגל קיים ג"כ טריפה כמו שכתב [ה"י], וכבר ביארנו שהבהמה שנחתך רגלה וכן העוף במקום צומת הגידים לא נעשו טריפה אלא מפני שנחתכו הגידין, לפיכך אם נחתכו הגידים לבדם והרגל קיימת טריפה, שהרי ניטלה צומת הגידים וזהו ששנינו וכן שניטל צומת הגידים. וזו דעת הר"ף דבשני הפרקים אין שום טרפות בנחתך וכ"ש בנשבר לבד במקום צומת הגידים עצמו, בין בבהמה בין בעוף ורק בפרק השלישי הטרפות תלוי כשנחתכה שם או בנשבר באופן המטריף.

וכתב הרמב"ן בסוגיין, ומשמע מסוגיא דפרכיה דעולא דהיכא דנחתך הרגל לגמרי עור ובשר וגידין ועצמות למטה מן הארכובה העליונה, ממקום שהגידין מתפשטין וכלין ולמעלה, אפילו זרקו לאשפה כשרה ואף על פי שהגידין וצומת שלהן הלך ונחתך, וזו היא שאמרו ואל תתמה שהרי חותכה מכאן ומתה. והקשה הרמב"ן, דאם כך אפשר להכשיר טריפה דצומת הגידין, דאם נחתך צומת הגידין יחתוך העצם מלמעלה סמוך לארכובה ותכשר, ואם תאמר דאכן כן הוא, אם כן ניקב הטחול יעקרנו ע"י סם או אופן אחר, דהרי אם נעקר הרי כשרה, וכן לקותא

פסול בכוליא וכן מים סרוחים, גבר הלכות ונפלה הכוליא הוו להו גיטלו הכליות וכשרה. אלא כך הוא הדין מכיון שנחתך צומת הגידים נטרפה ואין לה היתר וכן בטחול שניקב וכן בכוליא שלקתה, וכל שהוא מתמהי הטרפות כך הוא, ואף על פי שיש בדרכי הרופאים כן איברים שהוכו וחותכין אותם ומעלה ארוכה וכשנשאריה מתים בהן, אין בדברי חכמים כן אלא כל שאנו יודעים בהן שנטרפה בשבירת אבר שהיא מתה בו אסורה לעולם, אמנם סיים דצריך תלמוד.

וכתב על זה עוד, ולפי דעתי שהדין הזה כך הוא נותן, דנחתכו רגליה לגמרי במקום צומת הגידים ושחטה ודאי טרפה, שהרי יש בה מכה שאינה חיה בה, ואף על פי שהיא חיה הימנה אם בא לחותכו למעלה, מ"מ אינה חיה באותה טרפות שבה באותו ענין שהוא עכשיו, וטרפה היא זו, דאי מבדרי לה סמא נמי לא חיי, אבל אם חתך למעלה מצומת הגידין וחיתה ואח"כ נשחטה לאו נטולת הגידין היא זו אלא חתוכת הרגלים למטה מן הארכובה היא זו וכשרה.

ובטור [סימן נ"ו] כתב וז"ל, הרמב"ן מכשיר בניטלו צומת הגידין וחתך אחר כך הרגל למעלה מהם מפני שהוא פוסק בנחתכו רגליה כרב אלפס. והבית יוסף [סימן נ"ה] כתב, וכתב הרשב"א שכן דעת הרמב"ן (כהרמב"ם) ושהקשה הוא ז"ל אם כן כשנחתך צומת הגידים יחתך העצם מלמעלה סמוך לארכובה ותכשר, ותירץ דאין הכי נמי שאם חתך קודם שחיטה למעלה מצומת הגידים ואח"כ שחטה שכשרה, ודחו דבריו הרשב"א והרא"ש והר"ן, ובר"פ בהמה המקשה כתב הר"ן שדעת הרא"ה ג"כ לדחות דברי הרמב"ן וכו', עיי"ש. וזה לא כמו שכתוב לפנינו החידושים שהבאנו, וצ"ע.

וכל זה שיטת הרמב"ם וסייעתו, אבל רש"י פסק דרך בפרק הראשון שהיא הארכובה הנמכרת עם הראש כשר בנחתך וכ"ש בנשבר, ועליה שנינו מן הארכובה ולמטה כשרה, אבל בשני הפרקים העליונים שהם השוק והקולית בכל מקום שיחתך שם טריפה. וכן בנשבר באופן המטריף אף שהצומת הגידים קיים, ועל זה שנינו מן הארכובה ולמעלה טריפה, כלומר ארכובה האמצעית המחוברת להתחתונה כל מקום שיחתך שם טריפה מפני עצם החתך, וזה שאמרה מן הארכובה ולמעלה פירושו מן סוף ארכובה התחתונה, וצומת הגידים הוי טרפות בפני עצמה כשניטלו או נחתכו אף שכל הרגל קיים, ועל זה שנינו וכן שניטל צומת הגידים ולדיעה זו הסכימו הספר התרומות והרא"ש והרשב"א וכל רבותינו הצרפתים והאשכנזים וכתבו שכן ראוי להורות, ושתי דיעות אלו תלויים בשני האוקימתות בסוגיין, דהרמב"ם פסק כלישנא בתרא ורש"י כלישנא קמא לחומרא [ב"י, עיי"ש שהביא את הראשונים בזה].

ובדין הערקום יש להסתפק לדיעה ראשונה מה דין הערקום הזה ואיך הדין כשנחתכה בין הפרקים והיינו בין שוק לערקום ובין ערקום לקולית ולדיעה אחרונה מה דין הערקום שבין הארכובה התחתונה לבין השוק ואיך הדין כשנחתכה בין הפרקים והיינו בין הארכובה לבין הערקום ובין הערקום להשוק ונחלקו הפוסקים בזה, דמלשון הטור שכתב בפרק התחתון בכל מקום שיחתך בו כשרה למעלה ממנו מיד בכל מקום שיחתך טריפה ואפילו בתוך הפרק שבינו לשוק לדעת רש"י. עכ"ל, משמע להדיא דכל למעלה מארכובה התחתונה דינו כארכובה השנייה והיא השוק וטריפה, וזהו ששנינו מן הארכובה ולמעלה פסולה, כלומר בין שנחתך בין הארכובה התחתונה לבין הערקום, וכ"ש כשנחתך בערקום עצמו או בין הערקום לשוק, והטריפות הוא או משום עצם הרגל או מצד צומת הגידים המתחילים מיד בכלות הארכובה התחתונה וכן דעת הש"ך לדינא, ואין הטעם מפני צומת הגידים שאפילו הם קיימים טריפה מפני עצם חתוכת הרגל.

ובשולחן ערוך אחרי שהביא את שתי הדיעות כתב וז"ל, וכן אם נחתך בתוך הפרק שבין ארכובה הנמכרת עם הראש לשוק בסוף הערקום בין הערקום ובין השוק טריפה לדעת זה [לדעת רש"י] ואם נחתך בתוך הפרק במקום שמחובר עצם הקולית עם השוק טריפה [לדעת הרמב"ם]. וכתב על זה הרמ"א, ונהגו בכל אשכנז וצרפת כסברא האחרונה ואין לשנות, לכן בכל מקום שנחתך מן הערקום ולמעלה טריפה אף על פי שצומת הגידין קיימין. עכ"ל. הרי שלא אסרו רק בנחתך בין ערקום לשוק, אבל בערקום גופה וכ"ש בין הערקום להארכובה התחתונה כשר, וכח"ג בין שוק לקולית לדעה ראשונה, דמה ששנינו מן הארכובה ולמעלה פסולה היינו מראשית השוק או תחתיה ממש דגם הערקום נכלל בארכובה התחתונה, והסכים לזה הט"ז [ס"א] ועוד אחרונים.

וכן שניטל צומת הגידין.

[יורה דעה סימן נ"ו] צומת הגידין הוא בעצם האמצעי שברגל בין בבהמה בין בעוף, ונקראים צומת מפני שהם מחוברים ומצומתים יחדיו מלשון מבעד לצמתך, וזהו ששנינו במשנה דכשניטל צומת הגידין טריפה אף על פי שכל הרגל קיימת.

בבהמה התחלתם הוא למעלה מהערקום, ולמעלה ממנו מתחברים וצומתים גידים אלו ועולים ומתפשטים בשוק עד שמתרככים וחוזרים כעין בשר, ובעוף שאין לו ערקום התחלתם הוא בין פרק לפרק, וגם שם אם נחתכו או שנשברה הרגל בין פרק לפרק או שיש שם מכה או נעשה נפוח באופן שיתבאר גם שם טריפה, וכן בבהמה בין הערקום ובין השוק דינו כבשוק עצמה מפני ששם מתחילים צומת הגידין, אבל כנגד הערקום עצמו אין כאן

צומת הגידין לפי דברי הטור והש"ע, ואם נפסקו כנגד הערקום כשרה דאין בהם דיני צומת הגידין.

ניטל צומת הגידין אף שהרגל קיימת טריפה, וכן אם נפסק או נחתך, ואפילו לא נחתך ולא ניטל רק שנתקפל ונעקר מן העצם עד למעלה טריפה, דכל שנתקפל מהעצם הרי הוא כאילו אינו [ש"ך וט"ז סק"א].

ואמרו בסוגיין [ע"ז ע"ב] דבבהמה יש שלשה גידים, האחד עבה מאד ושנים דקים, והאחד העבה נקרא רוב בניין מפני שהוא עבה משניהם ביחד [רש"י ד"ה אודא] והשנים נקראו רוב מנין, ואינו נטרף עד שיופסק רוב בנין ורוב מנין, ולכן אם העבה לבדו נפסק כשר מפני שנשאר רוב מנין, נפסקו השנים לבדם כשר מפני שנשאר רוב בנין, נפסק העבה וגם אחד מהדקים טריפה שיש רוב בנין ורוב מנין, וכ"ש אם נחתך רוב כל אחד ואחד.

והטור בשם הרא"ש כתב שאפילו נחתך העבה כולו וגם מיעוט מן השנים הדקים כשר, וכן אם נחתכו השנים הדקים לגמרי וגם מיעוט מן העבה ג"כ כשר, ואינו נטרף אא"כ נחתך כל העבה וגם רוב מהדקים או נחתכו הדקים וגם רוב מהעבה, ודעת רש"י להטריף אפילו רק בנפסק רוב אחד מהם [כלישנא קמא דרב] וכן דעת סמ"ג וסמ"ק וסו"ת, והדעה ראשונה היא דעת הרמב"ם, ובש"ע הביאו רק דיעה זו.

וכל זה בבהמה, ובעוף יש ט"ז גידין ואפסיקא הלכתא בגמרא שם דאפילו נחתך חדא מיניהו טריפה, ולא משום דעוף חמירא מבהמה, אלא משום דבעוף הגידים חלולים וכשנפסקה אחת מהן עתידים כולם ליפסק [תוד"ה איפסיק] וזו דעת רש"י והרמב"ם ורוב הפוסקים, וכן סתמו בש"ע, ולא כדעה שהביא הרשב"א [הובא בטור] דס"ל דגם בעוף צריך רוב כל הט"ז להפסק. ואין חילוק בזה בין עופות דקים לגסים דאפילו באוונות ותרגולי הודו שהם עופות גדולים והגידין של תרגול החודו המה רחבים וקשים כעצם, מ"מ חד דינא אית להו דכך קבלו חז"ל שבעופות נטרף בפסיקת אחד מהגידין ואף ברוב אחד והכי קי"ל.

וצומת הגידים בבהמה שהם שלשה האחד עב והשנים דקים ישנו בשני מקומות ברגל, דישנו בצד חוץ שהזנב נופל עליו וישנו בצד פנים לצד חלל הבהמה, ונחלקו בזה הראשונים, דרש"י ותוספות והרא"ש וכל רבותינו הצרפתים והאשכנזים פירשו שהם לצד חוץ, וכך קיבל רש"י מרבותיו, וכן מבואר להדיא ברמב"ם [פ"ה ה"ג], אבל הראב"ד חולק על זה וס"ל דצומת הגידין הם רק אותם שכלפי פנים, והסכימו עמו הרשב"א והר"ן ורבינו ירוחם, מפני שאותם שמבחוץ אינם לא צמותים ולא מחוברים יחדיו כלל אלא כל גיד עומד בפ"ע, והפנימים הם צמותים ומחוברים יחד. ועוד דבסוגיין מבואר דהאחר העב הוא יותר בעוביו מהשנים הדקים, וזהו ג"כ רק בהפנימים ולא בחיצונים. ובש"ע [סעיף ב'] מבואר שתפסו העיקר לדינא

כסברא הראשונה אלא שיש להחמיר גם כפי סברת הראב"ד.

שיעור ארכם ממקום שמתחילים להיות צומתין עד שמתפשטים בבשר בשור הגדול [ע"ז ע"א] להרמב"ם ט"ז אצבעות ולרש"י רק ארבע אצבעות, דאמרו בסוגיין ארבעה בטדי בתורא, ורש"י מפרש בטדי אצבע, והרמב"ם מפרש כפירוש הערוך דבטדי הוא ארבע אצבעות, וארבעה בטדי הם ט"ז, ורוב הפוסקים סוברים כהרמב"ם. ובדקה לא נתנו בו חכמים שיעור אלא במראיתן ובמשמושן, שכל זמן שהם לבנים קשים ועבים יש להם דין צומת הגידין, אבל כשהם מתחילים להתרכך או שהם קטנים ודקים אין להם דין צומת הגידין, ובמקום שאין לבנים כל כך אלא לבנים קצת ומזהירים כעין זכוכית לא הוי צומת הגידין [שם].

ושיעור אורך צומת הגידין בעופות הם כמו בבהמה דקה שאין להם שיעור ידוע במידה וסימנם כבהמה דקה, ומי שבקי לשער ישער בכל עוף לפי גדלו ולפי קטנו, דכל זמן שהם קשים הוי צומת הגידים ובמקום שמתרככים לא הוי צומת הגידין.

בדיקת צומת הגידין בעוף כתרנגולת וכ"ש בעופות קטנים היא בדיקה קשה מאד, ולכן כתב הרמ"א [סעיף ט'] וז"ל, ואנו אין בקיאין בבדיקת צומת הגידין של עוף משום דקשה לבדוק ובקל הוא נטרף, ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צומת הגידין אפילו אינו רק נפוח ונצרר הדם, מאחר שהיה צריך בדיקה ואין אנו בקיאין בעוף הוא טריפה. עכ"ל. ואין כאן המקום להאריך באופנים השונים מתי נקרא רעותא ומתי לא, והדברים משתנים גם בין עוף לעוף למיניהם.

וז"ל הטור, אם נשבר העצם במקום צומת הגידין ונקשר ונתרפא יפה יש אוסרין בלא בדיקה כיון שאילו הובא לפנינו קודם שנתרפא היה צריך בדיקה, וה"ר שמואל מאיברא כתב בשם הריצב"א שאם לא נשתנה מראית הבשר שעל השבר אז ודאי נתרפא יפה, אבל אם נשתנה אז ודאי יש לחוש. ורבינו שמשון כתב שאם יארע הדבר בערב שבת בין השמשות בענין שאי אפשר להכין אחרת היה מתירו אבל לא בענין אחר. וכתב א"א הרא"ש ז"ל, וכיון שהדבר מופקפק בעיני הגדולים נכון להחמיר בדבר.

ובשו"ע [סעיף י'] כתב, נשבר העצם במקום צומת הגידין ונקשר ונתרפא יפה יש מתירין אם לא נשתנה מראית בשר שעל השבר ויש אוסרין עד שיבדוק צומת הגידין. וכתב הרמ"א, וכן עיקר לדין דאין אנו בקיאין בבדיקת העוף טריפה. עכ"ל. וכתב הש"ך [סק"ג] דבבהמה דבקיאים אנו בבדיקת צומת הגידין יש להכשיר בבדיקה. ואף שבשבר שהתאחה מכשירים, לא דמי דהתם חשש הטרפות הוא משום העצם לכן בחזר ונקשר יפה הוי סימן שהעצם לא יצא לחוץ וכדומה, אבל הכא שהחשש הוא

מפני צומת הגידין יכול להיות אף שהשבר מהעצם שבר אל שבר יחדיו ידובקו מ"מ הגידים נתקלקלו [ב"].

נשבר העצם, אם רוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו, ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו.

פשוט ששבירת העצם היא סניף מהלכות חתיכת הרגל, והגדרת הטריפות בשבירת הרגל היא דכל שבירה שיש לה רפואה אינה נחשבת לחתיכת הרגל, וכשאין לה רפואה נחשבת לחתיכת הרגל, וממילא שבמקום שהחיתוך מטריף תטריף אף השבירה.

ואלו פרטי ההלכות בזה, שבורת הרגל אינה דומה לחתוכת הרגל, דאע"ג דלכאורה דא ודא אחת היא, שהרי כשנשברה העצם לגמרי נפרדה מכל הגוף והרי היא כאילו אינה, מ"מ אינן דומים, והטעם דנהי שהעצם נשברה, מ"מ כיון שהיא בפנים והשבר לא יצא לחוץ לאויר העולם והעור והבשר מקיפים אותו, במשך העת יוחזר להתדבק עצם אל עצם, כמו שאנו רואים גם בבני אדם שבורי יד או שבורי רגל שהרופאים חובשים את מקום השבירה ובמשך העת מתדבקים, ולכן אף אם נשחטה קודם הדיבוק אין בכך כלום, כיון שהשבר הזה מיועד להתחבר אין זה טרפות שהבעל חי ימות ע"י זה.

וז"ל הטור, כל מקום שאם יחתוך שם הרגל והיא טריפה כגון מעצם התחתון ולמעלה לרש", אפילו אם לא נחתך אלא נשבר, אם אין עור ובשר חופין את רובו חשוב כנחתך וטריפה בין בבהמה בין בעוף, ואם עור ובשר חופין את רובו הכל מותר בין בהמה בין אבר, ואפילו אם נפל קצת מן העצם, אם יש בעור ובשר לחפות השבר אף אם לא נפל העצם כשר, אבל אם אין בו כדי לחפותו אילו לא נפל, אף על פי שיש בו כדי לחפותו עתה טריפה.

ורוב זה צריך שיהא רוב עוביו ורוב הקיפו, פירוש, יש עצם שאינו עגול אלא רחב מצד אחד והולך ומיצר לצד השני, ואם בשר החופה הוא בצדו הרחב אז רוב עוביו יותר מרוב הקיפו ואם הוא במקום שמיצר והולך אז רוב הקיפו יותר מרוב עוביו, הילכך בעינן לעולם תרווייהו.

ומה צריך לחפות, הא דמכשרינן כשעור ובשר חופין רובו דוקא כשרוב החיפוי מן הבשר ואז המיעוט של העור מצטרף עמו להכשיר, אבל אם החצי מן העור והחצי מן הבשר לא. והני מילי בבהמה, אבל בעוף כיון שעורה רך מצטרף עם הבשר אפילו אם מחצה בשר ומחצה עור.

וכתב הרשב"א, יראה שעור לבדו אינו מציל אפילו בעוף אמנם יש מקום שעור לבדו מציל אפילו בבהמה, והוא במקום הסמוך ממש לארכובה, לפי שאין שם לעולם בשר אלא עור לבד דבוק עם העצם, וכיון שכן שהעור מודבק בתולדתו עם העצם מציל הוא במקומו. היו רירין בין העור ובין הבשר י"א שמציל אף על פי שאין שם בשר. עד כאן מהרשב"א.

גידין שסופן להקשות אינן מצילין כבשר לא היה הבשר החופה רובו במקום אחד אלא מתלקט מעט כאן ומעט כאן סביבות העצם או שהוא במקום אחד אלא שהוא מרודד או נקלף מעל העצם או שניטל שלישייתו התחתון או ניקב או נסדק, בכולן מיבעיא בסוגיין אם חשוב חיפוי ולא אפשריטא ולחומרא. וכן אם נתמסמס בשר החופה עד שהרופא גוררו חשוב כאילו אינו וטריפה.

נקדר הבשר בסכין מעל השבר כעין טבעת בעגול ורוב היקיפו מכוסה כשרה. בד"א שהבשר דבוק בעצם סביב קדרה שאז מעלה ארוכה, אבל אינו דבוק לא.

נשבר העצם במקום שעושה טריפה וחזר ונקשר ואין ידוע אם יצא רובו אם לאו, כתבו הגאונים דכשירה, כיון שנקשר בידוע שלא יצא רובו. נמצא שבור ואין ידוע אם נעשה מחיים או לאחר מיתה, אם מקום המכה שחור כידוע שנעשה מחיים, ואם אין יכולין לעמוד עליו, אם יש במה לתלות כמו שדרסה לכותל או שרצצה וכיוצא בו תולין להקל, ואם לאו אסורה מספק. ע"כ מהטור.

והנה אמרו במשנה נשבר העצם אם רוב הבשר קיים שחיטתו מטהרתו, ולא הוזכר יצא לחוץ, ובברייתא פירשו יותר ותנו רבנן נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר ואם לאו אסור וכמה רובו רוב עוביו ורוב הקיפו. וזה נפקא מינה לשני דברים, לענין טרפות הבהמה כשהשבר הוא במקום שהחיתוך מטריף כמו מארכובה ולמעלה, ובין לענין האבר עצמו שנאסר אף אם השבר הוא במקום שאין החיתוך מטריף, כגון מן הארכובה ולמטה, דהאבר נאסר כדין אבר המדולדל, ואם עור ובשר מקיף רובו מותר האבר ג"כ דלא הוי כאבר המדולדל. וזו כוונת המשנה שחיטתו מטהרתו, כלומר לאותו אבר הנשבר אפילו במקום שהבהמה אינה נטרפת כמו מארכובה ולמטה, ואם אין רוב הבשר קיים אין שחיטתו מטהרתו לאותו אבר ואסור באכילה ואם הבשר קיים מותר.

אמנם לאו לכולי עלמא הוא, דכתב הרשב"א בשם רבו לפרש דהמשנה והברייתא לאו בחדא גוונא מיירי, דהמשנה מיירי כשלא יצא העצם לחוץ, הלכך לא בעינן שהעור והבשר יהיו חופין רוב עוביו ורוב הקיפו, אלא רק שיהא רוב הבשר קיים שלא ניטל אף על גב שאינו חופה כשר, והברייתא מיירי שהשבירה יצאה לחוץ, הלכך לא סגי ברוב בשר קיים אלא שיהא חופה רוב עוביו של השבירה ורוב הקיפו. אמנם כתב הר"ן בשם רש"י, דהברייתא מפרשת למשנה, דרוב בשר קיים דמשנה היינו עור ובשר חופין את רובו דברייתא, והמשנה נמי מיירי בשיצא לחוץ, דאילו לא יצא לחוץ לא בעינן כלל רוב בשר לא שיהא חופה ולא שיהא קיים דאפילו ניטל הבשר כשר, וז"ל גם לשון הרמב"ם [פ"ה ה"ב]. נשבר העצם למעלה מן הארכובה אם יצא כולו או רובו לחוץ

ה"ז כמה שנחתך ונפל וטריפה ואם היה הבשר או העור חופה רוב עביו ורוב הקיפו של עצם שנשבר ה"ז מותרת.

וזה בעיקר פירוש המשנה והברייטא, אמנם בעיקר הדין חלוקים רש"י והרמב"ם, בדברי הרמב"ם מבואר להדיא דכשעור ובשר חופין רוב עביו ורוב הקיפו אף אם השבר יצא כולו לחוץ כשרה, ובלא יצא השבר לחוץ לא בעינן כלל, וכן היא דעת רוב הראשונים, בעלי התוספות והרא"ש והרשב"א והטור, וכן פסק הש"ע [סעיף ה'], ופירוש רוב עוביו ורוב הקיפו הוא כמו שהבאנו לעיל בשם הטור.

אבל לרש"י רוב עוביו הוא ענין אחר מרוב הקיפו, דרוב עוביו קאי על חלל העצם ורוב הקיפו הוא ההיקף מבחוץ, דלפעמים יכול להיות שרוב חלל השבירה יצא לחוץ דרך נקב קטן ואין כאן רוב עוביו, ואף שרוב הקיפו והיינו הבשר שעל העצם קיים רובו, וזהו רוב הקיפו ולא רוב עוביו. ולפעמים יש שאין כאן רוב הקיפו, והיינו שהעצם מבחוץ מגולה שאין עליה בשר סביב השבר, וחלל העצם מכוסה, והיינו שבליטת ראש השבירה היא לצד בשר הקיים וכל חלל העצם מהשבירה נכסה, וזה מקרי רוב עוביו ולא רוב הקיפו, ובעינן תרומתו, ולפ"ז אף אם עור ובשר מקיף את רובו מ"מ אם הפה של השבירה יצאה לחוץ מחיים טריפה.

ומה שהצרכנו רוב עוביו ורוב הקיפו הוא מחמת ספיקא דדינא, דנחלקו בסוגיין, דחד אמר רוב עוביו וחד אמר רוב הקיפו, ואמרו בגמרא הלכך בעינן רוב עוביו ורוב הקיפו, כלומר כיון שיש מחלוקת ולא איפסקא הלכתא כמאן נלך לחומרא.

וכתב הב"י בשם הראב"ד דמה שאמרנו שהעצם יצא לחוץ הוא כפשוטו לחוץ ממש לאויר העולם, אבל נשבר העצם בחלל הגוף לפניו שהעור והבשר הם שלימים, אף על פי שבפנים יצא העצם מן הבשר לגמרי והיא ערומה מעור ומבשר כשרה, דכיון שאין האויר שולט בו יחזור לקדמותו ויתרפא, ולא כיש חולקים בזה, דהיינו דלא כשיטת רבו של הרשב"א שהבאנו, דהיא שיטה יחידאה.

ולקמן [ע"ז ע"א] מיבעיא להו בלא היה הבשר החופה רובו במקום אחד אלא מתלקט כאן מעט וכאן מעט סביב העצם ואם תצרפהו הרי רובו נכסה, או שהוא במקום אחד אלא שהוא מתרוסס, כלומר שהיה הבשר מרודד וקלוש וחופה את רוב העצם [רש"י ד"ה מתרוסס], או שנקלף מעל העצם אותו בשר החופה ואינו דבוק בעצם [שם], או שנגרד הבשר מלמעלה עד שלא נשאר מן הבשר אלא כקליפה [רמב"ם], או שניטל שלישיית התחתון של עובי הבשר הסמוך לעצם וממילא דהשני שלישי עליונים עומדים באויר [רש"י ד"ה ניטל] או שניקב אותו בשר החופה בלא חסרון [שם] והרמב"ם כתב וז"ל, שהיה הבשר שעליו נקבים נקבים או שנסדק הבשר או שהבשר נתמסמס

עד שהרופא גורדו, ולא אפשר ואולינן לחומרא. וכבר כתבנו שהוא נפקא מינה בין לענין טריפות במקום שהחתך מטריף ובי לענין האבר כשהשבר הוא בארכובה התחתונה להקרא אבר המדולדל.

דף ע"ה ע"א

פרק חמישי

אותו ואת בנו נוהג בין בארץ בין בח"ל, בפני הבית ושלל בפני הבית, בחולין ובמוקדשין.

[ע"ב] אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים, חנניה אומר נוהג בין בזכרים ובין בנקבות.

עיקר איסור דאותו ואת בנו הוא בנקיבות, כלומר שלא ישחוט האם עם הבן או הבת ביום אחד ואף על פי דכתיב בלשון זכר אותו ואת בנו מ"מ הכוונה הוא על האם, ומכל מקום דעת חנניה בסוגיין דמדכתיב אותו בלשון זכר דנוהג גם בזכרים, שאם ידענו מי הוא אביו אסור לשחוט האב והבן ג"כ ביום אחד. נחלקו בזה רבותינו הראשונים, דהשאלות והבה"ג והרי"ף פסקו דאינו נוהג בזכרים והרא"ש פסק דנוהג בזכרים, וכ"כ הטור, והרמב"ם [הלכות שחיטה פרק י"ב הלכה י"א] כתב, איסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות שזה בנה ודאי, ואם נודע ודאי שזה הוא אביו אין שוחטין שניהן ביום אחד ואם שחט אינו לוקה, שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג. ע"כ. ורוב הראשונים הסכימו לרמב"ם דדין זה הוא ספיקא דדינא ולכן אסור לשחוט האב עם הבן ביום אחד ואם שחט אינו לוקה, וכן בכל הדברים שבעולם הדבר ספק אם חוששין לזרע האב בבחמות וחיות אם לאו, וזו דעת התוספות והסמ"ג והמאור וספר התרומה והרשב"א והר"ן, וגם הרא"ש והטור ס"ל דמעיקרא דדינא הדבר ספק אם חוששין לזרע האב אם לאו, אף שדעתם נוטה שודאי חוששין לזרע האב, מ"מ להלכה פסקו שהדבר ספק כמו שמבואר בדברי הרא"ש.

עוד אמרו [ע"ט ע"ב] תנו רבנן אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי, רבי אליעזר אומר כלאים הבא מן העז ומן הרחל אותו ואת בנו נוהג בו בתייש הבא על הצבייה, וילדה בת, ובת ילדה בן, וקא שחיט לה ולברה; רבנן סברי חוששין לזרע האב, ושה ואפילו מקצת שה, ורבי אליעזר סבר אין חוששין לזרע האב, ושה ואפילו מקצת שה לא אמרינן.

ביאור הדברים, דאותו ואת בנו נוהג בכלאים הבא מן העז ומן הרחל, דשני מינים אלו הן מבחמות ובשניהם נוהג דין אותו ואת בנו, אבל בכלאים הבא מן הבהמה ומן החיה, דבחיה אין דין אותו ואת בנו והדבר ספק אם חוששין לזרע האב אם לאו, ולכן יש נ"מ רבתי בדין שה ואפילו מקצת שה, דשה זכר שבא על צבייה נקבה וילדה

הצבייה בת ואותה בת ילדה ולד ושחט הבת והולד ביום אחד, וממלקות פטור דכיון שיש ספק אם חוששין לזרע האב אם לאו ודילמא אין חוששין ונמצא דהבת הזו כולה חיה ולא בהמה, אבל איסור יש בזה דשמא חוששין לזרע האב ויש בה מקצת שה, וא"כ האיסור אינו אלא אם נאמר שה ואפילו מקצת שה, אבל אם נאמר שהתורה הצריכה כולה שה גם איסור ליכא.

ולפיכך יש נ"מ למלקות, כגון צבי זכר שבא על שה

נקבה וילדה בת, ואותה בת ילדה ולד ושחט הבת והולד ביום אחד, ואיסור ודאי יש דשמא אין חוששין לזרע האב והוי הבת כולה שה, אבל לעניין מלקות הדבר תלוי בשה ואפילו מקצת שה, דאי אמרינן כן חייב מלקות, דאף אם נאמר דחוששין לזרע האב ויש בה מקצת חיה, מ"מ הא אית בה מקצת שה, אבל אם נצריך כולה שה אין בה מלקות דשמא חוששין לזרע האב ואין בה כולה שה, ולהלכה אמרינן שה ואפילו מקצת שה.